

COĞRAFYANIN SİYASAL GÜCÜ ve ÖNEMİ

08.11.2024

Uygarlık tarihi açısından Coğrafya bakıldığı zaman, imparatorluklar ve devletlerin uzun ömürlü olarak varlıklarını sürdürebilmeleri açısından çok önemli olduğunu görmekteyiz. Bir coğrafyanın yer altı ve yerüstü zenginlikleri, bitki örtüsü, tatlı su kaynaklarının çokluğu, iklim koşulları, dağları, ovaları, gölleri ve denizleri o coğrafyada nüfus yoğunluğu fazla olan, günlük yaşantısında mutlu ve güçlü devlet yapısına entegre olmuş insanlarla birlikte gerek kendi iç siyasetinde gerekse komşu devletleriyle olan ilişkilerinde son derece önemlidir.

İnsanların rahat, mutlu ve refah içinde yaşayabilecekleri bir coğrafyaya sahip olma isteği bu özellikleri taşıyan coğrafyalar için her zaman bir cazibe merkezi olup, orada yaşayan insanlar ve devletler için zor koşullardaki coğrafyada yaşayan insanların tehdidine neden olmuştur. İnsanoğlu bu anlamda coğrafyayı kader olmaktan çıkarmak için yayılmacı bir anlayışla savaşları kullanarak iyi coğrafyaları elinde bulundurmak istemişlerdir. Tarih içinde kurulan birçok imparatorluk iyi coğrafyaları ele geçirip daha zengin ve güçlü imparatorluk hayali kurmuşlar, bazıları uzunca bir süre bu durumlarını koruyabilmişler fakat geniş bir yüz ölçüme sahip bir imparatorluk ya da devleti idare etme ile birlikte diğer devletlerin yayılmacı anlayışına karşı kendini koruma zorluğu söz konusu olmuş ve giderek zayıflayama, toprak ve insan kaybetmeye ve sonrasında da yok olup gitmişlerdir. Dolayısıyla zengin coğrafyalara hakimiyet için ideal bir yüz ölçüme ulaşmak ve kendisini tehdit edebilecek kadar büyümek gerekmektedir.

Yakın tarihteki Emperyalist Ülkeler açısından bakıldığı zamanda, güçlü donanmaları ile başka kıtalardaki özellikle yer altı zenginliklerini sömürmek için bu devletler savaşlar yapmış ve sömürge devletler oluşturmuşlardır. Belli bir süre bu sömürge devletleri kontrol altında tutabilmişler bile ana topraklarına uzak olan bu coğrafyalarda hakimiyet kurmaları giderek azalmış fakat her ne kadar bağımsız gibi görünseler de iç ve dış siyasetlerinde kontrol altında tuttukları yarı bağımsız diyebileceğimiz devletler oluşmuştur.

Yukarıdaki örnekleri artırabilmek mümkün olmakla birlikte, coğrafyanın ülkelerin varlığı, iç ve dış siyaseti, insanların mutlu, refah ve huzur içinde yaşaması için önemi ve gücünü kısaca belirtmiş olduk. Etkili bir coğrafyada yaşayan ülkelerin bu coğrafyalara hakimiyetinin de ne kadar zor olduğu ve her zaman tehdit altında olacakları için güçlü bir siyasi ve askeri yapıya sahip olmaları gerektiği, kontrol edemeyeceği kadar toprakları hakimiyeti altına alması çabalarına girişmemeleri gerektiği sonucuna da varılmıştır.

Bilgin ZENGİN

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi 4. Sınıf Öğrencisi

DENİZ HAKİMİYET TEORİSİ

Denizlerin kontrolünün uluslararası güç dengesinde belirleyici bir rol oynadığını savunur. Bu teori 19. yy. da ABD'li Amiral, Alfred Mahan tarafından geliştirilmiştir. Mahan'a göre bir ülkenin ekonomik ve askeri gücü, denizdeki ticaret yollarında ve denizlere çıkışı kontrol etmesine bağlıdır.

Teorinin temel unsurları

1- Coğrafi Konum $\Rightarrow$ Deniz ticaret yollarına yakınlık, stratejik limanlar ve doğal kaynaklara erişim, deniz gücünü artırarak faktörlerdir.

Örnek: Panama Kanalı

1914 yılında açılan kanal, ABD'nin deniz ticaretini ve deniz hareketlerini hızlandırmak için inşaa edilmiştir. ABD kanalın kontrolünü elinde tutarak hem ticaret yollarını denizlerde Pasifik ve Atlantik filoları arasında hızlı bir geçiş sağladı.

Ayrıca, deniz taşımacılığını hem zamanlar hem de mesafelerden tasarruf sağlanarak büyük ölçüde hızlandırmıştır.

Denizcilik notalarını büyük ölçüde koruyan stratejik bir geçittir.

2- Deniz Ticareti $\Rightarrow$

Örnek $\Rightarrow$ Suudi Arabistan ve Katar gibi ülkelerden çıkardıkları petrol ve doğal gaz Hint Okyanusu üzerinden Asya, Avrupa ve ABD'ye taşınır. ABD ve diğer büyük güçlerin Hint Okyanusunda güçlerini sağlamak için bulunmaları.

3- Deniz Gücü $\Rightarrow$ Güçlü bir deniz gücüne sahip olmak

Örnek $\Rightarrow$ 19. yy.daki İngiliz Denizi, dünyanın en güçlü deniz gücüne ve imparatorluk küresel imparatorluğunu kurmasını sağladı. "Üzerinde güneş batmayan imparatorluk" ABD denizması II. Dünya savaşında Japonya'ya karşı deniz üstünlüğü sağlanması (Pasifik cephesi).

4- Deniz Üssü $\Rightarrow$ ABD'nin Pasifikteki deniz üssü - ABD'nin Asya-Pasifik bölgesindeki askeri operasyonlarını destekler. İngiltere'nin Hint Okyanusunda üssü $\Rightarrow$ ABD ve müttefikleri tarafından Hint Okyanusundaki operasyonlar için kullanılır.

5- Ticari Filonun Büyüklüğü $\Rightarrow$

Limniler, Japonya, Denimarka, Çin, sahip oldukları ticari filoları sayesinde güçlenirler.

#: Siyasal Coğrafyada Sınır -II

Sınır, bugün için dünya ülkeleri arasında en çok konuşulan ve en çok tartışılan bir meseldir. Dünya üzerindeki hemen hemen tüm ülkelerin sınırları vardır. Ada ülkelerinin sınırları denizlerle, kara ülkelerinin sınırları karasal ünitelerle belirlenmiştir. Sınır tipleri üçe ayrılır:

- 1) Geometrik Sınır: Düz çizgi ya da enlem veya boylam esas alınabilir. Antarktika'nın paylaşılması bu şekilde olmuştur. Tüm Afrika'da ve Ortadoğu bölgesinde olduğu gibi, Libya ile Çad sınırını Avrupalı güçler masa başında cetvelle çizmişlerdir. ABD-Kanada arasındaki sınır böyledir.
- 2) Fiziksel Sınır: Dağlar, adlar, okyanuslar, akarsular ve göllerdir. İspanya ile Fransa arasında Pirene Dağları vardır. ABD ile Meksika sınırının büyük bir bölümünü Rio Grande nehri alır. Tanzanya, Kenya ve Uganda ülke sınırlarının bir bölümünü Viktorya Gölü oluşturur. Aynı zamanda İzlanda'nın etrafı da sularla çevrili olması onun doğal sınırıdır.
- 3) Kültürel Sınır: Bunlar da duvarlar veya çitler, din, dil ve tarafsız bölgelerdir. Azerbaycan ile Ermenistan sınırı kültürel sınırdır. Son 30 yılda en fazla sınır değişikliği Balkanlardadır. Örnek olarak; Sırp, Hırvat ve Boşnak sınırlarını verebiliriz. Etnik kökenleri Slav olmasına rağmen, Sırp Ortodoks, Hırvatlar Katolik ve Boşnaklar Müslümanlardır. Bu yüzden sınırlarını belirleyen din faktörüdür.

-SINIR ANLAŞMAZLIKLARI NEDEN ÇIKAR?

- 1) Bir devlet, komşu bir devletin topraklarında veya denizlerinde hak iddia etmesiyle birlikte, sınır anlaşmazlığı başlar. Bunun bazı sebepleri vardır. Bunlar, beşerî, siyasi ve ekonomiktir. Bir devlet, vaktiyle sahip olduğu ve kendi ulusunun yaşadığı toprakları, komşusuna savaş sonucunda bırakmak zorunda kalabilir. Ancak toprak kaybeden ülke güçlenince, eski topraklarına sahip olmak isteyebilir ve böylece sınır anlaşmazlığı ortaya çıkar.
- 2) Stratejik öneme sahip olma, çoğu kez sınır anlaşmazlığının baş sebebi olarak görülmektedir. Örnek olarak, Doğu Akdeniz bölümü ve Akdeniz ülkeleri üzerinde stratejik öneme sahip olan Kıbrıs adası, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında anlaşmazlık yaratmış ve 1974 barış hareketinin ardından çizilen sınır, günümüze kadar tartışma konusu olagelmıştır.
- 3) Günümüzde ortaya çıkan sınır anlaşmazlıklarının çoğu ekonomik nedenlere dayanmaktadır. Petrol, kömür, bakır, altın, elmas gibi çok değerli maden rezervlerinin işletilmesi hakkında iki komşu ülke arasında, çoğu kez anlaşmazlık çıkar. Örnek olarak, çok zengin petrol rezervi içeren Hazar Denizi, komşu ülkeler arasında anlaşmazlık konusu olmaktadır.
- 4) Akarsular, boğazlar, kanallar, denizler, ulaşım hatları, ormanlık alanlar, balık av alanları, sulamaya açılan arazi alanları, etnik topluluklar, sınır anlaşmazlığının sebepleri arasındadır. Örnek olarak; Süveyş Kanalı, önemli bir ulaşım hattı olması nedeniyle, birçok ülkenin stratejik ve ekonomik çıkarları için büyük önem taşımaktadır.

Hilal
Karaoğlu